

Joanot Martorell

Visat núm. 6
(octubre 2008)

Poc abans de la darrera reconciliació entre el rei Joan II d'Aragó (1458-1479) i el seu fill Carles de Viana († 1463), el 2 de gener de 1460 Joanot Martorell, cavaller al servei de Carles des del 1458, va enllestir *Tirant lo Blanc*, voluminosa i extensa novel·la que havia començat a escriure uns desena d'anys abans en un context de plena revitalització del discurs cavalleresc. Quatre anys després, en ple conflicte civil i amb l'arribada a Catalunya del pretendent al tron pel bàndol de la Generalitat Pere de Portugal, al fill del qual va dedicar l'obra, Martorell va empenyorar el manuscrit de la seva novel·la a Martí Joan de Galba per cent rals de plata. Poc temps després, l'any 1465, el seu germà Galceran va reclamar el manuscrit a Galba després de la mort de Joanot Martorell a València.

Tradicionalment, la novel·la s'ha dividit en quatre eixos temàtics. En el primer, s'expliquen les aventures de Tirant a Anglaterra (capítols 1-97). A tall de pròleg de la novel·la, un vell cavaller anglès retirat a una ermita anomenat Guillem de Varoic alligona el jove Tirant, que es dirigeix a un torneig que s'ha de celebrar en el decurs dels festeigs del casament del rei d'Anglaterra. Tirant és proclamat el millor cavaller del torneig i és admès a l'orde de la Garrotera. En el segon, es descriuen les aventures de Tirant a la Mediterrània (a Sicília i a Rodes) (cap. 98-114). Quan Tirant i els seus cavallers arriben a Nantes, tenen notícies que els egipcis i els genovesos volen conquerir Rodes. Tirant, acompanyat per l'hereu del tron de França, Felip, arriba a Sicília. Aleshores, allibera Rodes, pelegrina a Jerusalem i s'instal·la a Alexandria. En el tercer, es narren les aventures de Tirant a Grècia (cap. 115-296). Estant de tornada a Sicília, arriba una carta de l'emperador de Constantinoble en què demana ajut. Tirant hi acudeix, és nomenat capità dels exèrcits grecs i s'enamora follament de la princesa Carmesina, filla de l'emperador. Després de vèncer els enemics de l'Imperi, Tirant és malferit pel traïdor duc de Macedònia. Es pacten tres mesos de treva amb els turcs, en els quals Tirant s'apropa a Carmesina i s'esdevenen altres relacions amoroses a la cort imperial. Després d'un malentès, Tirant s'embarca en secret, però una forta tempesta el fa naufragar davant de les costes del nord d'Àfrica. I, finalment, en el quart, s'expliquen les aventures de Tirant al nord d'Àfrica i la tornada a Constantinoble, amb què l'autor conclou la narració. Tirant és acollit per un noble anomenat Cabdillo, que el fa lluitar contra el rei d'Etiòpia, el seu enemic. Després de la victòria, Tirant aconsegueix pactar el casament entre la filla de Cabdillo i el rei d'Etiòpia. Aleshores rep notícies que Constantinoble torna a ser assetjada pels turcs i hi torna. Quan els turcs s'assabenten de la tornada de Tirant, demanen la pau. Tirant es casa secretament amb Carmesina, allibera tot l'Imperi, però bo i tornant mor a causa d'una pulmonia. L'emperador i Carmesina moren de pena.

Més enllà de la trama o del tractament dels personatges, el gran valor literari de la novel·la de Joanot Martorell prové de l'absoluta versemblança i del realisme de la narració, força distanciada

dels habituals models meravellosos de la narrativa cavalleresca dels segles XII i XIII. Martorell ho aconsegueix mitjançant l'ús de l'humor i de la ironia en molts dels passatges de la novel·la i mitjançant la combinació d'elements històrics i de ficció i la conjunció de dos estils contrastats: un de solemne i oratori (fortament retòric i, en general, sotmès als cànons de la incipient literatura renaixentista i de la valenciana prosa a la manera de Joan Roís de Corella) i un altre de col·loquial (mancat de qualsevol artifici retòric, però ple de matisos, gràcia i naturalitat expressiva, que atorga als personatges un to versemblant i familiar). Martorell, com qualsevol autor del segle XV, va legitimar la seva creació mitjançant l'adopció de models literaris consagrats i la defensa incondicional dels valors que representaven. L'ampli ventall de fonts emprades a *Tirant* per Martorell dona idea dels referents literaris i històrics que l'autor devia compartir amb els lectors de la seva obra: la recreació de les figures històriques de Joan Hunyadi i de Roger de Flor (tant la visió de Desclot com la de Muntaner) per a la construcció del personatge Tirant, l'adaptació del roman normand *Guy de Warwick* i del *Llibre de l'orde de cavalleria* de Ramon Llull en les aventures de Tirant a Anglaterra, i la reelaboració de diversos passatges de les *Històries troianes* de Guido delle Colonne, entre d'altres obres i autors.

Des de la primera impressió valenciana de 1490, l'èxit de la novel·la va ser esclatant. De seguida va ser traduïda a altres llengües, com ara l'espanyol, l'italià i el francès, i d'aleshores ençà ha despertat l'admiració d'escriptors i de lectors de tota condició fins als nostres dies, captivats per la força, per la intensitat, per la magnitud, per la màgia i per la universalitat de l'obra del cavaller valencià, Joanot Martorell. Sense cap mena de dubte, es tracta de la novel·la més important de la literatura catalana de tots els temps.